II

(Rättsakter vilkas publicering inte är obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS REKOMMENDATION

av den 23 juli 2003

om riktlinjer för utarbetande av nationella strategier och bästa praxis för samexistens mellan genetiskt modifierade grödor och konventionellt och ekologiskt jordbruk

[delgivet med nr K(2003) 2624]

(2003/556/EG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION UTFÄRDAR DENNA REKOMMENDATION

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 211 i detta,

med beaktande av meddelandet från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén om ”Biovetenskap och bioteknik – En strategi för Europa” ([1]), särskilt åtgärd 17 i detta, och

av följande skäl:

(1) Ingen form av jordbruk, vare sig konventionellt, ekologiskt eller jordbruk som använder GMO, bör vara utesluten i Europeiska unionen.

(2) Förmågan att vidmakthålla olika produktionssystem inom jordbruket är en förutsättning för att ge konsumenterna stor valmöjlighet.

(3) Med samexistens avses lantbrukarnas möjlighet att göra ett praktiskt val mellan produktion av konventionella, ekologiska och genetiskt modifierade grödor, i enlighet med lagens krav på märkning och/eller renhetsnormer.

(4) Om det behövs särskilda åtgärder för samexistens för att skydda miljö och människors hälsa ingår dessa i det slutliga medgivandet i godkännandeförfarandet i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/18/EG ([2]), med en rättsligt bindande skyldighet om genomförande.

(5) Frågan om samexistens som tas upp i denna rekommendation gäller potentiella ekonomiska förluster och konsekvenser av inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor, samt de driftåtgärder som är mest lämpliga för att minimera inblandning.

(6) Gårdsstrukturer och odlingssystem är oerhört varierande, liksom de ekonomiska och naturliga förutsättningarna för jordbruket i Europeiska unionen, och verkningsfulla och kostnadseffektiva åtgärder för samexistens ser mycket olika ut i olika delar av Europeiska unionen.

(7) Europeiska kommissionen anser att åtgärder för samexistens bör utarbetas och genomföras av medlemsstaterna.

(8) Europeiska kommissionen bör ge stöd och råd till medlemsstaterna i denna process genom att utfärda riktlinjer för hur frågan om samexistens bör angripas.

(9) Riktlinjerna bör innehålla en förteckning över allmänna principer och faktorer för utveckling av nationella strategier och bästa praxis för samexistens.

(10) Två år efter det att denna rekommendation offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*, och på grundval av information från medlemsstaterna, kommer kommissionen att lämna en rapport till rådet och Europaparlamentet om medlemsstaternas erfarenheter av genomförandet av åtgärder för samexistens, samt vid behov även en utvärdering och bedömning av alla möjliga och nödvändiga åtgärder att vidta.

([1]) KOM(2002) 27 slutlig (EGT C 55, 2.3.2002, s. 3).
([2]) EGT L 106, 17.4.2001, s. 1.

HÄRIGENOM REKOMMENDERAS FÖLJANDE.

1. Vid utarbetandet av nationella strategier och bästa praxis för samexistens bör medlemsstaterna följa de riktlinjer som anges i bilagan till denna rekommendation.
2. Denna rekommendation riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdad i Bryssel den 23 juli 2003.

På kommissionens vägnar

Franz FISCHLER

Ledamot av kommissionen

BILAGA

INNEHÅLL

		Page
1	Inledning	39
1.1	Begreppet samexistens	39
1.2	Ekonomiska aspekter av samexistens kontra miljö- och hälsoaspekter	39
1.3	Rundabordskonferensen om samexistens	40
1.4	Subsidiaritet	40
1.5	Riktlinjernas syfte och räckvidd	40
2	Allmänna principer	40
2.1	Principer för utveckling av strategier för samexistens	40
2.1.1	Öppenhet och intressenternas deltagande	40
2.1.2	Vetenskapligt grundade beslut	41
2.1.3	Befintliga metoder/praxis för särhållning som utgångspunkt	41
2.1.4	Proportionalitet	41
2.1.5	Lämplig skala	41
2.1.6	Åtgärdernas specificitet	41
2.1.7	Genomförande av åtgärder	41
2.1.8	Politiska instrument	42
2.1.9	Ansvarsbestämmelser	42
2.1.10	Övervakning och utvärdering	42
2.1.11	Informationsförsörjning och informationsutbyte inom EU	42
2.1.12	Forskning och utbyte av forskningsresultat	42
2.2	Faktorer att beakta	42
2.2.1	Grad av samexistens som skall uppnås	43
2.2.2	Källor till tillfällig inblandning	43
2.2.3	Tröskelvärden för märkning	43
2.2.4	Specificitet för arter och sorter av grödor	43
2.2.5	Produktion av grödor kontra utsäde	44
2.2.6	Regionala aspekter	44
2.2.7	Genetiska korsningsbarriärer	44
3	Vägledande katalog över åtgärder för samexistens	44
3.1	Åtgärdernas additivitet	45
3.2	Åtgärder på gården	45
3.2.1	Förberedelser för sådd, plantering och jordbearbetning	45
3.2.2	Skörd och behandling av fälten efter skörd	45
3.2.3	Transport och lagring	46
3.2.4	Fältövervakning	46
3.3	Samarbete mellan närliggande gårdar	46
3.3.1	Information om planerad sådd	46
3.3.2	Samordnade driftåtgärder	46
3.3.3	Frivilliga avtal mellan lantbrukare om områden med en enda produktionsform	46
3.4	Övervakningsprogram	46
3.5	Register	46
3.6	Dokumentering	46
3.7	Utbildning och informationsprogram	47
3.8	Informationsförsörjning, informationsutbyte och rådgivning	47
3.9	Förlikningsförfaranden vid tvister	47

1. INLEDNING

1.1 Begreppet samexistens

Odlingen av genetiskt modifierade organismer (GMO) i Europeiska unionen kommer troligen att få konsekvenser för hur jordbruksproduktionen organiseras. Möjligheten av tillfällig (oavsiktlig) förekomst av genetiskt modifierade (GM) grödor i icke-GM-grödor, och tvärtom, väcker frågan om hur producenternas valfrihet mellan de olika typerna av produktion kan säkerställas. I princip bör lantbrukarna kunna odla vilken sorts jordbruksgrödor som helst – vare sig det är GM-grödor, konventionella eller ekologiska grödor. Ingen av dessa typer av jordbruk bör vara utesluten inom EU.

Frågan hänger också samman med konsumenternas valmöjlighet. För att de europeiska konsumenterna skall få en reell möjlighet att välja mellan GM-livsmedel och icke-GM-livsmedel, bör det inte bara finnas ett väl fungerande system för spårbarhet och märkning, utan också en jordbrukssektor som kan tillhandahålla de olika typerna av varor. Livsmedelsindustrins möjlighet att ge konsumenterna en stor valfrihet går hand i hand med jordbrukssektorns möjlighet att upprätthålla olika produktionssystem.

Med samexistens avses lantbrukarnas möjlighet att göra ett praktiskt val mellan produktion av konventionella, ekologiska och genetiskt modifierade grödor, i enlighet med lagens krav på märkning och/eller renhetsnormer.

En tillfällig förekomst av GMO över det tröskelvärde som anges i gemenskapslagstiftningen gör att en gröda som var avsedd att vara en icke-GM-gröda måste märkas som innehållande GMO. Detta kan innebära en minskad inkomst, beroende på att grödan får ett lägre marknadspris eller blir svår att sälja. Dessutom kan lantbrukarna få ökade kostnader om de måste anpassa övervakningssystem och åtgärder för att minimera inblandningen av GM-grödor i icke-GM-grödor. Samexistensen gäller därför potentiella ekonomiska konsekvenser av inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor, identifiering av genomförbara driftåtgärder för att minimera inblandning, samt kostnaden för dessa åtgärder.

Samexistens mellan olika typer av produktion är inte en ny fråga inom jordbruket. Exempelvis har utsädesproducenter en hel del erfarenheter av att införa driftmetoder för att kunna uppfylla renhetsnormerna för utsäde. Andra exempel där produktionslinjer i jordbruket hålls isär är tandmajs odlad som djurfoder, som på ett bra sätt samexisterar i det europeiska jordbruket med flera typer av ”specialmajs” odlade som livsmedel och med ”waxy maize” (Zea mays convar. ceratina) odlad för stärkelseindustrin.

1.2 Ekonomiska aspekter av samexistens kontra miljö- och hälsoaspekter

Det är viktigt att göra en klar åtskillnad mellan samexistensens ekonomiska aspekter och de miljö- och hälsoaspekter som behandlas enligt direktiv 2001/18/EG om avsiktlig utsättning av genetiskt modifierade organismer i miljön.

Enligt det förfarande som fastställs i direktiv 2001/18/EG får godkännande av avsiktlig utsättning av GMO i miljön ske först efter en omfattande bedömning av hälso- och miljöriskerna. Riskbedömningen kan ge något av följande resultat:

— Det identifieras en risk för negativ påverkan på miljö eller hälsa som inte kan hanteras, vilket leder till att godkännande inte lämnas.

— Ingen risk för negativ påverkan på miljö eller hälsa identifieras, vilket leder till att godkännande beviljas utan krav på ytterligare driftåtgärder utöver dem som särskilt anges i lagstiftningen.

— Risker identifieras, men de kan hanteras med lämpliga åtgärder (t.ex. fysisk särhållning och/eller övervakning). I detta fall kommer godkännandet att vara förknippat med krav på att genomföra åtgärder för att hantera miljöriskerna.

Om en miljö- eller hälsorisk identifieras efter det att godkännandet har beviljats, kan ett förfarande för återkallande av godkännandet eller för ändring av villkoren inledas enligt skyddsklausulen i artikel 23 i direktivet.

Endast godkända GMO får odlas i Europeiska unionen [1], och miljö- och hälsoaspekterna ingår redan i direktiv 2001/18/EG, och de återstående frågor som måste behandlas i samband med samexistens gäller därför de ekonomiska aspekter som är förknippade med inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor.

[1] För att få odlas i Europeiska unionen måste GMO ha fått godkännande för odling enligt direktiv 2001/18/EG.

1.3 **Rundabordskonferensen om samexistens**

En rundabordskonferens om de senaste forskningsresultaten om samexistens mellan GM-grödor och icke-GM-grödor anordnades av Europeiska kommissionen i Bryssel den 24 april 2003. Den var inriktad på samexistensfrågor som hade väckts genom införandet av genetiskt modifierad majs och raps i Europeiska unionen s jordbruk. Expertpaneler presenterade de vetenskapliga rönen, som sedan diskuterades med olika företrädare för jordbrukssektorn, industrin, icke-statliga organisationer, konsumenter och andra intressenter. Rundabordskonferensen försökte, med utgångspunkt i praktisk odlingserfarenhet, ge en vetenskaplig och teknisk grundval för eventuella agronomiska och andra åtgärder som kan behövas för att underlätta en hållbar samexistens mellan dessa olika typer av jordbruksproduktion.

De nuvarande riktlinjerna bygger på rundabordskonferensens resultat, och en sammanfattning av dessa som har utarbetats av en grupp deltagande forskare finns på följande webbplats: http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/index.

1.4 **Subsidiaritet**

De europeiska lantbrukarna verkar under oerhört varierande förhållanden. Gårdsstorlek och fältstorlek, produktionssystem, växtföljder och odlingsmönster, liksom de naturliga förutsättningarna, uppvisar mycket stora variationer i olika delar av Europa. Denna variation måste beaktas vid utformning, genomförande, övervakning och samordning av åtgärder för samexistens. De åtgärder som tillämpas måste vara specifika för gårdsstrukturer, odlingssystem, odlingsmönster och de naturliga förutsättningarna i en region.

Kommissionen uttalade sig därför vid sitt möte den 5 mars 2003 för en inriktning där det överlåts åt medlemsstaterna att utarbeta och genomföra driftåtgärder för samexistens. Kommissionens roll skulle vara att samla in och samordna relevant information grundad på pågående undersökningar i gemenskapen och medlemsstaterna och att utfärda råd och riktlinjer som hjälper medlemsstaterna att få till stånd en bästa praxis för samexistens.

Strategier och bästa praxis för samexistens måste tas fram och genomföras på nationell eller regional nivå, i samarbete med lantbrukare och andra intressenter och med hänsyn till nationella och regionala faktorer.

1.5 **Riktlinjernas syfte och räckvidd**

De nuvarande riktlinjerna, som har formen av icke-bindande rekommendationer till medlemsstaterna, bör ses mot denna bakgrund. Deras räckvidd sträcker sig från produktion av jordbruksgrödor på gården till det första försäljningsstället, dvs. ”från utsäde till silo” [1].

Dokumentet är avsett att hjälpa medlemsstaterna att utveckla nationella strategier och metoder för samexistens. Med tonvikt på teknik och förfaranden ger riktlinjerna en förteckning över allmänna principer och faktorer för att underlätta för medlemsstaterna att få till stånd bästa praxis för samexistens.

Avsikten med dokumentet är inte att tillhandahålla en detaljerad uppsättning åtgärder som direkt kan tillämpas i medlemsstaterna. Många av de viktiga faktorerna vid utveckling av en både verkningsfull och kostnadseffektiv bästa praxis för samexistens är specifika för nationella och regionala förhållanden.

Utarbetandet av vägledningsprogram och bästa praxis för samexistens är dessutom en dynamisk process som bör ge utrymme för förbättringar efter hand och ta hänsyn till ny utveckling grundad på vetenskapliga och tekniska framsteg.

2. **ALLMÄNNA PRINCIPER**

Detta avsnitt innehåller en förteckning över allmänna principer och faktorer som medlemsstaterna rekommenderas att beakta vid utarbetandet av nationella strategier och bästa praxis för samexistens.

2.1 **Principer för utveckling av strategier för samexistens**

2.1.1 *Öppenhet och intressenternas deltagande*

Nationella strategier och bästa praxis för samexistens bör utvecklas i samarbete med alla berörda intressenter och på ett öppet sätt. Medlemsstaterna bör se till att tillräcklig information sprids om de åtgärder om samexistens som de beslutar att vidta.

[1] Riktlinjerna behandlar kommersiell produktion av utsäde och grödor. Försök med utsläpp av GM-grödor berörs inte.

2.1.2 *Vetenskapligt grundade beslut*

Driftåtgärder för samexistens bör bygga på bästa tillgängliga vetenskapliga kunskap om sannolikhet för och källor till inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor. De bör möjliggöra odling av GM-grödor och icke-GM-grödor och samtidigt säkerställa att icke-GM-grödor håller sig under de lagfästa tröskelvärden för märkning och renhetsnormer avseende genetiskt modifierade livsmedel, foder och utsäden som anges i gemenskapens lagstiftning.

Tillgänglig vetenskaplig kunskap bör fortlöpande utvärderas och uppdateras för att ta hänsyn till resultaten från övervakning av experimentell och kommersiell odling av GM-grödor, liksom resultaten av nya undersökningar och modeller som bekräftas genom erfarenheter i fält.

2.1.3 *Befintliga metoder/praxis för särhållning som utgångspunkt*

Driftåtgärder för samexistens bör bygga på och ta hänsyn till redan befintliga metoder/praxis för särhållning och tillgänglig erfarenhet från jordbruket om bevarande av identitet hos grödor och metoder för produktion av utsäde.

2.1.4 *Proportionalitet*

Åtgärder för samexistens bör vara verkningsfulla och kostnadseffektiva, samt proportionella. De skall inte vara mer långtgående än vad som är nödvändigt för att säkerställa att tillfälliga spår av GMO håller sig under de tröskelvärden som fastställs i gemenskapslagstiftningen. De bör undvika att lägga onödiga bördor på lantbrukare, utsädesproducenter, kooperativ och andra aktörer som är förknippade med någon produktionsform.

Valet av åtgärder bör ta hänsyn till regionala och lokala begränsningar och förhållanden, liksom specifika egenskaper hos den aktuella grödan.

2.1.5 *Lämplig skala*

Samtidigt som alla möjliga alternativ beaktas bör man prioritera gårdsspecifika driftåtgärder och åtgärder som syftar till samordning mellan närliggande gårdar.

Regionala åtgärder kunde övervägas. Sådana åtgärder bör gälla endast för specifika grödor som inte är möjliga att odla i samexistens, och deras geografiska omfattning bör vara så begränsad som möjligt. Regionalt omfattande åtgärder skulle övervägas bara, om andra åtgärder inte ger tillräckliga renhetsnivåer. De måste motiveras separat för varje enskild gröda och produkttyp (t.ex. produktion av utsäde eller gröda).

2.1.6 *Åtgärdernas specificitet*

Bästa praxis för samexistens bör ta hänsyn till skillnaderna mellan olika arter och sorter av grödor och typ av produkt (t.ex. produktion av gröda eller utsäde). Skillnader i regionala aspekter (t.ex. klimatförhållanden, topografi, odlingsmönster och växtföljder, gårdsstrukturer, grödspecifik GMO-andel i regionen), som kan påverka graden av inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor, bör också beaktas för att åtgärderna skall bli ändamålsenliga.

Medlemsstaterna bör främst inrikta sig på grödor där det finns GM-sorter som redan har godkänts eller är nära godkännande och som sannolikt kommer att odlas i betydande omfattning på deras nationella territorium.

2.1.7 *Genomförande av åtgärder*

Nationella strategier för samexistens bör säkerställa en rimlig balans mellan olika intressen hos lantbrukare inom alla produktionsformer. Samverkan mellan lantbrukare bör uppmuntras.

Medlemsstaterna rekommenderas att inrätta system som främjar samordning och frivillig samverkan mellan närliggande jordbruk och att ange förfaranden och bestämmelser som skall tillämpas när lantbrukare har skilda meningar om hur de aktuella åtgärderna skall genomföras.

Som en allmän princip, under det skede då en ny produktionsform införs i en region, bör de aktörer (lantbrukare) som inför den nya produktionsformen ha ansvaret för att genomföra de driftåtgärder på gårdarna som är nödvändiga för att begränsa genflödet.

Lantbrukare bör kunna välja den produktionsform de föredrar, utan att lantbruk i närheten tvingas att ändra redan etablerade produktionsmönster.

Lantbrukare som planerar att börja odla GM-grödor på sina gårdar bör informera lantbrukare i grannskapet om dessa planer.

Medlemsstaterna bör upprätta ett gränsöverskridande samarbete med grannländer för att säkerställa att åtgärder för samexistens fungerar effektivt i gränsområden.

2.1.8 *Politiska instrument*

Det finns inget särskilt politiskt instrument som på förhand kan rekommenderas för samexistens. Medlemsstaterna kan föredra att pröva en användning av olika politiska instrument, t.ex. frivilliga avtal, icke-bindande föreskrifter och lagstiftning, och välja den kombination av instrument och regleringsgrad som har störst möjlighet att ge ett effektivt genomförande och en effektiv övervakning, utvärdering och kontroll av åtgärderna.

2.1.9 *Ansvarsbestämmelser*

Den typ av instrument som används kan påverka tillämpningen av nationella ansvarsbestämmelser i fall av ekonomisk skada till följd av inblandning. Medlemsstaterna rekommenderas att undersöka sina lagar om civilrättsligt ansvar för att ta reda på om befintlig nationell lagstiftning ger tillräckliga och likvärdiga möjligheter i detta avseende. Lantbrukare, utsädesleverantörer och andra aktörer bör ha full information om de ansvarsbestämmelser som gäller i deras land vid fall av skador orsakade av inblandning.

I detta sammanhang kan medlemsstaterna vilja undersöka om det är möjligt och lämpligt att anpassa befintliga försäkringssystem eller att inrätta nya system.

2.1.10 *Övervakning och utvärdering*

De driftåtgärder och instrument som används bör omfattas av fortlöpande övervakning och utvärdering för att kontrollera effektiviteten och för att få den information som behövs för att efter hand förbättra åtgärderna.

Medlemsstaterna bör införa lämpliga kontroll- och inspektionssystem för att säkerställa att åtgärderna för samexistens fungerar väl.

Bästa praxis för samexistens bör regelbundet ses över för att ta hänsyn till ny utveckling som blir följden av vetenskapliga och tekniska framsteg och som skulle kunna underlätta samexistens.

2.1.11 *Informationsförsörjning och informationsutbyte inom EU*

Utan att det påverkar tillämpningen av gemenskapslagstiftning om anmälan och förfaranden som redan är i kraft bör medlemsstaterna informera kommissionen om sina nationella strategier för samexistens och de enskilda åtgärder som införs, samt om resultaten av övervakning och utvärdering. Kommissionen kommer att samordna utbytet av information om åtgärder, erfarenheter och bästa praxis som lämnas av medlemsstaterna. Ett utbyte av aktuell information kan ge samordningsvinster och bidra till att undvika onödig dubblering av insatser i de olika medlemsstaterna.

2.1.12 *Forskning och utbyte av forskningsresultat*

Medlemsstaterna bör i partnerskap med intressenter uppmuntra och stödja forskning för att förbättra kunskapen om hur samexistens bäst kan säkerställas. Medlemsstaterna bör informera kommissionen om pågående och planerad forskningsverksamhet på detta område. Ett utbyte av forskningsresultat mellan medlemsstaterna bör få starkt stöd.

Forskningsprojekt om samexistens kan också få stöd inom gemenskapens sjätte ramprogram för forskning. Ytterligare undersökningar om samexistens kommer att genomföras av Gemensamma forskningscentret.

Kommissionen kommer att underlätta informationsutbyte om pågående och planerade forskningsprojekt på nationell nivå och på gemenskapsnivå. Informationsutbytet kan ge en bättre samordning av nationell forskningsverksamhet mellan medlemsstaterna, liksom av forskning som utförs inom gemenskapens sjätte ramprogram för forskning.

2.2 **Faktorer att beakta**

Detta avsnitt innehåller en icke uttömmande förteckning över faktorer som bör beaktas vid utvecklingen av nationella strategier och bästa praxis för samexistens.

2.2.1 *Grad av samexistens som skall uppnås*

Problemet med samexistens mellan GM-grödor och icke-GM-grödor kan uppstå på olika nivåer. Som exempel kan nämnas följande:

— GM-grödor och icke-GM-grödor produceras samtidigt eller under på varandra följande år på en och samma gård.

— GM-grödor och icke-GM-grödor produceras på närliggande gårdar under samma år.

— Produktionsformer med GMO och icke-GMO förekommer i samma region men på gårdar som ligger på ett visst avstånd från varandra.

Åtgärder för samexistens bör vara specifika för den grad av samexistens som skall uppnås.

2.2.2 *Källor till tillfällig inblandning*

Det finns olika källor till inblandning av GM-grödor i icke-GM-grödor, däribland följande:

— Pollenöverföring mellan närliggande åkrar, över kortare eller längre avstånd (beroende på art och andra faktorer som kan påverka genflöde).

— Blandning av grödor under skörd och arbetsmoment efter skörd.

— Överföring av frön eller annat livskraftigt växtmaterial under skörd, transport och lagring, samt i viss utsträckning med hjälp av djur.

— Spillplantor (frön som blir kvar i jorden efter skörd och som ger upphov till nya plantor under kommande år). Denna källa till inblandning kan vara mer betydelsefull för vissa grödor (t.ex. raps) än för andra, bland annat beroende på klimatförhållanden (exempelvis överlever majsfrön inte frost).

— Orent utsäde.

Det är viktigt att erkänna den kumulativa effekten av de olika källorna till inblandning, däribland de kumulativa effekterna över tiden som kan påverka fröbanken eller användningen av utsäde som lagrats på gården.

2.2.3 *Tröskelvärden för märkning*

Nationella strategier och bästa praxis för samexistens bör hänvisa till lagfästa tröskelvärden för märkning och gällande renhetsnormer för GM-livsmedel, -foder och -utsäde.

För närvarande anges i komissionens förordning (EG) nr 1139/98 [1], senast ändrad genom komissionens förordning (EG) nr 49/2000 [2], ett tröskelvärde för märkning av livsmedel på 1 %. Framtida tröskelvärden för märkning omfattande både livsmedel och foder fastställs i förordningen om genetiskt modifierade livsmedel och foder. Dessa tröskelvärden för märkning skulle gälla på samma sätt för konventionellt och organiskt jordbruk. Det finns inga lagfästa tröskelvärden för tillfällig förekomst av icke-GMO i GMO. Utsäde av genetiskt modifierade sorter omfattas av de generella grödspecifika kraven för renhetsnormer vid produktion av utsäde.

I förordningen om ekologiskt jordbruk [3] fastställs att GMO inte får användas i produktionen. Material, inbegripet utsäde, som är märkt som innehållande GMO kan således inte användas. Utsädespartier som innehåller genetiskt modifierat utsäde under tröskelvärdena för utsäde (vilka inte behöver märkas för denna förekomst av GMO) får dock användas. Förordningen om ekologiskt jordbruk ger möjlighet att fastställa ett specifikt tröskelvärde för oundviklig förekomst av GMO, men inget sådant tröskelvärde har fastställts. I frånvaro av ett sådant specifikt tröskelvärde gäller de generella tröskelvärdena.

2.2.4 *Specificitet för arter och sorter av grödor*

— Grödspecifik grad av utkorsning. Exempelvis är vete, korn och sojabönor är huvudsakligen självpollinerade grödor, medan majs, sockerbeta och råg är korspollinerade grödor.

— Grödspecifika typer av korspollinering (t.ex. vind, insekter).

— Grödspecifik potential att bilda spillplantor och den tid fröna är grobara i jorden.

[1] EGT L 159, 3.6.1998, s. 4.
[2] EGT L 6, 11.1.2000, s. 13.
[3] Rådets förordning (EG) nr 1804/1999 (EGT L 222, 24.8.1999, s. 1).

— Art- och sortspecifik potential för korspollinering med närbesläktade odlade eller vilda växter. Detta påverkas bland annat av graden av själv- och korspollinering, blommornas mottaglighet vid den tid då pollen släpps, samt pollenets kompatibilitet med stiftet på den mottagande växten.

— Blomningstid för pollenkällan och för den mottagande populationen – överlappning mellan de respektive blomningsperioderna.

— Pollenets livslängd, vilken är beroende av växtart och sort samt miljöförhållanden, exempelvis luftfuktighet.

— Konkurrensen mellan pollen, vilken påverkas av pollenproduktionen i den mottagande populationen och pollentrycket från pollenkällan. Den kan vara beroende av växtsort. Odling av hybridsorter kan ge en stor andel sterila hanplantor som inte kan producera eget pollen, och detta gör att sorterna blir mer sårbara för pollentryck utifrån.

— Foder- kontra spannmålsproduktion (t.ex. majs för ensilage och spannmål): skillnader i odlingssystem och i odlingsförloppets längd.

— Påverkan på graden av inblandning i den skördade grödan till följd av genetiskt utbyte via pollentransport. Exempelvis sker ingen påverkan när det gäller skördade potatisar och betor. Vid produktion av ensilagemajs utgörs det skördade materialet i varierande grad av kolvar som kan vara påverkade av genetiskt utbyte och växtmaterial som inte är påverkat.

2.2.5 *Produktion av grödor kontra utsäde*

— Olika tröskelvärden för märkning kommer att gälla för produktion av grödor respektive utsäde.

— För utsädesproduktion kommer det att antas särskild lagstiftning som för närvarande håller på att utarbetas av kommissionen.

2.2.6 *Regionala aspekter*

— Grödspecifik GMO-andel i regionen.

— Antal och typ av olika växtsorter (GM-grödor och icke-GM-grödor) som måste samexistera i en viss region.

— Form och storlek på åkrarna i en region. Mindre åkrar utsätts för en relativt sett högre grad av pollenimport än större åkrar.

— Fragmentering och geografisk spridning av åkrar som tillhör enskilda gårdar.

— Regionala driftmetoder inom jordbruket.

— Växtföljdssystem och odlingsmönster i en region, med beaktande av grödspecifik livslängd hos utsäde.

— Aktivitet, beteende och populationsstorlek hos pollinatörer (t.ex. insekter).

— Klimatförhållanden (t.ex. nederbördsfördelning, fuktighet, vindriktning och vindstyrka, luft- och marktemperatur) som påverkar både pollinatörernas aktivitet och transporten av luftburet pollen och som kan påverka vilken typ av grödor som odlas, odlingsförloppets startdatum och längd, antalet produktionscykler per år osv.

— Topografi (t.ex. dalgångar eller vattenytor som påverkar luftströmmar och vindstyrka).

— Omgivande strukturer såsom häckar, skogar, obrukade områden och fältens rumsliga fördelning.

2.2.7 *Genetiska korsningsbarriärer*

Biologiska metoder för att minska genflödet kan minska risken för korspollinering (t.ex. apomixis – dvs. asexuell fröproduktion – cytoplasmatisk hansterilitet, kloroplast-transformation).

3. VÄGLEDANDE KATALOG ÖVER ÅTGÄRDER FÖR SAMEXISTENS

Detta avsnitt innehåller en icke uttömmande katalog över driftåtgärder och andra åtgärder för samexistens som i större eller mindre grad och i olika kombinationer kan bli en del av nationella strategier och bästa praxis för samexistens.

3.1 Åtgärdernas additivitet

Åtgärder för att förhindra pollenspridning till närliggande fält är i viss utsträckning additiva och kan ha synergistiska effekter. Exempelvis kan det minsta isoleringsavståndet mellan fält med samma gröda reduceras om andra åtgärder samtidigt vidtas (planering av olika blomningstider, användning av växtsorter med reducerad pollenproduktion, pollenfällor, häckar m.m.).

Vilken uppsättning åtgärder som är mest verkningsfull och kostnadseffektiv beror på de faktorer som förtecknas i avsnitt 2.2, och det kan vara stora skillnader mellan olika grödor och regioner.

3.2 Åtgärder på gården

3.2.1 *Förberedelser för sådd, plantering och jordbearbetning*

— Isoleringsavstånd mellan fält med GM-grödor och icke-GM-grödor av samma art och, om det är relevant, av samma släkte ([1]):

  — Isoleringsavstånd bör bestämmas utifrån grödans korsningspotential. För öppenpollinerade grödor, exempelvis raps, krävs större avstånd. För självpollinerade grödor och växter där den skördade produkten inte är ett frö, exempelvis beta och potatis, är det möjligt att ha mindre avstånd. Isoleringsavstånden bör minimera men inte nödvändigtvis eliminera genflödet genom pollenöverföring. Målet är att tillfällig och oavsiktlig förekomst skall ligga under tröskelvärdet.

  — Om tröskelvärdena är olika, exempelvis för produktion av grödor respektive utsäde, så bör isoleringsavstånden anpassas till detta.

— Buffertzoner, som ett alternativ eller komplement till isoleringsavstånd (inbegripet möjligheten till avveckling och uttag av jordbruksmark).

— Pollenfällor och -barriärer (t.ex. häckar).

— Lämpliga växtföljdssystem (t.ex. göra växtföljden längre genom att odla en vårgröda där spillplantor inte kan blomma, eller ha ett minsta tidsintervall mellan odling av GM-sorter och icke-GM-sorter av samma art och även mellan vissa arter i samma släkte).

— Planera produktionscykeln (t.ex. anpassning av sådd och plantering för att få olika blomnings- och skördetider).

— Minska fröbankens storlek genom lämplig jordbearbetning (t.ex. undvika plöjning med vändskiva efter skörd av raps).

— Hålla efter populationer i åkerkanter genom lämpliga odlingsmetoder, användning av selektiva herbicider eller integrerad ogräsbekämpning.

— Välja optimala sådatum och lämpliga odlingsmetoder för att minimera antalet stocklöpare.

— Noggrann hantering av utsäde för att undvika blandning, inbegripet särskiljande förpackning och märkning samt åtskilda lagerutrymmen för utsäde.

— Använda sorter med reducerad pollenproduktion eller hansterila sorter.

— Rengöra såmaskiner före och efter användning för att förhindra överföring av utsäde från tidigare moment och oplanerad spridning av utsäde på gården.

— Dela såmaskiner endast med lantbrukare som använder samma produktionsform.

— Förhindra fröspill under transporter till och från åkern och i åkerkanter.

— Bekämpning/destruktion av spillplantor kombinerat med lämpliga såtider under följande säsong för att undvika utveckling av spillplantor.

3.2.2 *Skörd och behandling av fälten efter skörd*

— Spara utsäde endast från lämpliga åkrar och åkerpartier (t.ex. åkerns centrala del).

— Minimera fröspillet vid skörd (t.ex. genom att optimera skördetiden så att drösningen blir så liten som möjligt).

— Rengöra skördemaskiner före och efter användning för att förhindra överföring av frö från tidigare moment och undvika oavsiktlig spridning av frö.

— Dela skördemaskiner endast med lantbrukare som använder samma produktionsform.

— Om andra åtgärder bedöms vara otillräckliga för att hålla den tillfälliga förekomsten under tröskelvärdet för märkning, så kan åkerns kantzoner skördas separat från resten av fältet. Huvudgrödan bör sedan hållas åtskild från den gröda som skördats i kantzonerna.

([1]) Släkte är en taxonomisk term för en grupp besläktade arter.

3.2.3 *Transport och lagring*

— Säkerställa fysisk särhållning av GM-grödor och icke-GM-grödor efter skörd fram till det första försäljningsstället.

— Använda lämpliga metoder för lagring av utsäde.

— Undvika spill när den skördade grödan transporteras på gården och från gården till det första försäljningsstället.

3.2.4 *Fältövervakning*

Övervakning av platser med fröspill, åkrar och åkerkanter för att upptäcka eventuella spillplantor.

3.3 **Samarbete mellan närliggande gårdar**

3.3.1 *Information om planerad sådd*

Information till gårdar som ligger inom det område som berörs av odlingsplanerna för nästa odlingssäsong. Information bör lämnas innan utsäde för nästa odlingssäsong beställs.

3.3.2 *Samordnade driftåtgärder*

— Frivillig rumslig samordning av olika gårdars fält för odling av liknande växtsorter (genetiskt modifierade, konventionella eller ekologiska) inom ett produktionsområde.

— Användning av växtsorter med skilda blomningstider.

— Planering för skilda sådatum för att undvika korspollinering under blomningstiden.

— Samordning av växtföljder.

3.3.3 *Frivilliga avtal mellan lantbrukare om områden med en enda produktionsform*

Grupper av lantbrukare i samma område kan avsevärt minska sina kostnader för särhållning av produktionsformer med GM-grödor respektive icke-GM-grödor om de samordnar sin produktion genom frivilliga avtal.

3.4 **Övervakningsprogram**

— Inrätta anmälningssystem som uppmuntrar jordbrukare att rapportera problem eller oförutsedda händelser vid genomförande av åtgärder för samexistens.

— Använda resultaten från övervakningen som grund för att justera och förbättra nationella strategier och bästa praxis för samexistens.

— Inrätta effektiva kontrollsystem/-organ med inriktning på kritiska kontrollpunkter för att driftåtgärderna för samexistens skall fungera väl.

3.5 **Register**

— Det register som upprättas i enlighet med artikel 31.3 b i direktiv 2001/18/EG kan vara ett användbart verktyg för att övervaka utvecklingen av GM-grödor och underlätta för lantbrukare att samordna lokala produktionsmönster och övervaka förändringar för olika typer av grödor. Det kan kombineras med en GPS-baserad karta (GPS: global positioning system) över fält med GM-grödor, icke-GM-grödor och ekologiska grödor. Informationen kan göras tillgänglig på Internet eller via andra kommunikationssystem.

— Upprätta ett identifieringssystem för fält där GM-grödor odlas.

3.6 **Dokumentering**

Utveckla system för gårdens dokumentation med relevanta uppgifter om

— odlingsförloppet samt hantering, lagring, transport och saluföring av GM-grödor — det kommer att bli ett lagkrav för lantbrukare att ha system för att identifiera från vem de har fått GMO och till vem de har levererat GMO, inbegripet GM-grödor och GM-utsäde, när väl lagförslaget om spårbarhet och märkning av GMO har antagits ([1]),

— driftmetoder för samexistens som införs på gården.

([1]) Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG (KOM(2001) 182 slutlig).

3.7 **Utbildning och informationsprogram**

Medlemsstaterna bör främja utbildning för lantbrukare, på frivillig eller obligatorisk grund, och informationsprogram som syftar till att höja medvetenheten bland lantbrukare och andra berörda parter och ge kunskaper för att genomföra åtgärder för samexistens. Detta kan innefatta utbildning av särskild personal som sedan ger råd till lantbrukare om driftåtgärder för samexistens.

3.8 **Informationsförsörjning, informationsutbyte och rådgivning**

— Medlemsstaterna bör se till att lantbrukare får fullständig information om följderna av att välja en viss produktionsform (GM eller icke-GM), i synnerhet när det gäller deras ansvar för att genomföra åtgärder för samexistens och de ansvarsregler som gäller vid fall av ekonomiska skador till följd av inblandning.

— Alla berörda aktörer bör ha tillräcklig information om de specifika åtgärder för samexistens som skall genomföras. En möjlighet att sprida sådan specifik information skulle vara att kräva av utsädesleverantören att informationen bifogas utsädespartierna.

— Medlemsstaterna bör främja ett effektivt och regelbundet informationsutbyte och nätverksbygge mellan lantbrukare och andra intressenter.

— Medlemsstaterna bör överväga att inrätta Internet- eller telefonbaserade informationstjänster (GMO-linjer) som kan besvara förfrågningar om information och ge råd till lantbrukare och andra aktörer om tekniska, kommersiella och juridiska frågor angående GMO.

3.9 **Förlikningsförfaranden vid tvister**

Medlemsstaterna rekommenderas att införa förlikningsförfaranden som kan användas för att lösa eventuella tvister mellan närliggande lantbruk om genomförandet av åtgärder för samexistens.